

Siyasi Liderlik 8

Berkan Güngör¹

Özet

Çalışma, siyasal liderlik kavramının tarihsel süreçte farklı kuramsal yaklaşımlar üzerinden sürekli yeniden tanımlandığını göstermektedir. Antik çağdaki liderlik anlayışlarından, modern ve post-modern siyaset bilimi içinde geliştirilen liderlik analizlerine uzanan özet bir literatür taraması, liderlik olgusunun her dönemde farklı bağlamlara göre evrildiğini ortaya koymuştur. Nitekim bu teorik miras günümüzde popülizm ve dijitalleşme ekseninde yeni tartışmaları beraberinde getirmektedir. Popülist liderlerin kitleleri mobilize etme gücü, karizma teorisiyle süreklilik gösterirken; sosyal medya aracılığıyla inşa edilen “*dijital karizma*” ile farklı bir boyut kazanmıştır. Sosyal medya algoritmalarının yarattığı yankı odaları, ideolojik ve duyarlı lider tiplerini daha esnek stratejiler geliştirmeye zorlamakta; bu da meşruiyet üretme, ikna etme ve güven tesis etme süreçlerini liderlik pratiğinde daha merkezi hâle getirmektedir. Sonuç olarak, günümüz siyasal liderliği küreselleşme, kültürel çeşitlilik, dijitalleşme ve ideolojik belirsizlikler gibi dinamiklerle şekillenmektedir. Popülizmin yükselişi ve sosyal medyanın dönüştürücü etkisi, liderliği bir yandan daha görünür ve etkin kılarken, diğer yandan demokratik süreçler açısından kırılmalı ve tartışmalı bir zemine taşımaktadır. Bu çelişkili yapı, siyasal liderliği hem vazgeçilmez hem de sürekli sorgulanan bir olgu hâline getirmiştir.

Giriş

Heywood’a göre siyasetin ilgi çekici olmasının nedeni, insan yaşamının temelinde sürekli bir uzlaşmazlığın bulunmasıdır. İnsanlar nasıl yaşayacakları, kaynakların kimler arasında nasıl bölüştürüleceği, iktidarın kimde olacağı ve toplumsal düzenin iş birliği mi yoksa çatışma mı üzerine kurulacağı gibi sorularda hiçbir zaman tam bir fikir birliğine ulaşamazlar. Bu nedenle siyaset, yalnızca yönetim faaliyetleriyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal yaşamı

1 Öğr. Gör. Dr., Kastamonu Üniversitesi, bgungor@kastamonu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-6135-2793

düzenleyen kuralların belirlenmesi, korunması ve değiştirilmesi sürecinde yürütülen tüm etkinlikleri kapsar (Heywood, 2012: 22). Heywood'un yaklaşımı, siyaseti bir "güç ve kaynakların dağıtım mücadelesi" olarak görürken, aynı zamanda bireylerin karar alma süreçlerine ne ölçüde katılması gerektiği sorusunu da merkeze taşır. Bu yönüyle siyaset hem çatışma hem de uzlaşma dinamiklerini barındıran bir olgudur.

Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren dünya siyasetinde yaşanan köklü dönüşümler, özellikle ideolojik blokların çözülmesiyle birlikte demokrasinin daha da görünür ve güçlü bir konuma yükseldiğini göstermektedir. Sosyalizmin cazibesini kaybetmesi, kapitalizmin ise eşitsizlik ve krizler bağlamında sorgulanmaya başlaması, siyasal sistemlerin meşruiyetini derinden etkilemiştir. Bu süreçte, post-modern siyasal düzlemde ideolojilerin katı sınırlarının giderek silikleşmesiyle beraber demokrasi hem siyasal aktörler hem de toplumlar nezdinde en istikrarlı ve güvenilir ilke olarak öne çıkmıştır (Heywood, 2012: 101). Böylelikle demokrasi, yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda farklı ideolojik yönelimlerin ve toplumsal taleplerin üzerinde uzlaşabileceği bir çerçeve haline gelmiştir.

Demokrasi, toplumsal yenilenmeyi mümkün kılan en temel siyasal sistemdir. Demokratik düzenlerde başarısız politikalar ve yetersiz siyasetçiler, yerlerini sistemli bir şekilde başkalarına bırakırlar. Böylelikle, demokratik olmayan rejimlerde veya büyük ayaklanmalarla yaşanabilecek hükümet krizleri olmaksızın, yönetici kadroların değişimi ve toplumsal yenilenme sağlanır. Bu durum, demokrasinin hem sürekliliğini hem de toplumsal istikrarı garanti altına alan işlevlerinden biridir (Beetham ve Boyle, 2020: 375). Böylelikle demokrasi, toplumsal yenilenmeyi ve siyasal istikrarı temin ederken, bu sürecin kurumsal işleyişinde, günümüzdeki başat aktörler siyasi partiler olmaktadır.

Demokratik sistemlerin en temel unsurlarından biri olan siyasi partiler olmaksızın demokrasi işlevsellik kazanamaz. Partiler, yurttaşların siyasal tercihlerini kurumsal düzeyde örgütleyerek, ülkenin yönetimini üstlenecek liderlerin belirlenmesinde merkezi bir rol oynarlar. Bu bağlamda demokratik yarış, farklı partilerin seçmenlerden oy alabilmek için rekabet etmesi üzerinden şekillenir. Ancak son yıllarda birçok ülkede parti sayısında azalma yaşandığı, parti üyeliklerinin belirgin biçimde gerilediği ve seçmenlerin giderek artan bir oranının kendisini herhangi bir partiye yakın hissetmediği gözlemlenmektedir. Buna rağmen siyasi partiler, siyasal çıkarların tanımlanması ve düzenlenmesi görevini sürdürmekte; demokratik sistemin kurumsal işleyişinde temel araçlar olmaya devam etmektedirler (Giddens, 2020: 371). Bununla birlikte, parti üyeliklerinin azalması ve seçmenlerin partilerle olan bağlarının

zayıflaması, siyasi liderliğin önemini daha da artırmıştır. Günümüzde siyasi liderler, partilerin kurumsal kimliğinin önüne geçerek siyasal rekabetin ve temsilin merkezine oturmuşlardır. Vladimir Putin'in Rusya'da uzun yıllardır süren iktidarı, Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'de güçlü liderlik tarzıyla şekillenen yönetimi ve Emmanuel Macron'un Fransa'da merkez siyaseti liderlik figürü etrafında yeniden kurgulaması, bu eēilimin somut örnekleri arasında yer almaktadır. Bu durum,  aēdaē demokrasilerde siyasi liderliēin yalnızca partiler üzerinden deēil, doērudan liderlerin kiēisel karizmaları, vizyonları ve yönetim tarzları üzerinden deēerlendirildiēini göstermektedir.

Tarihsel süreç incelendiēi zaman da uygarlıkların geliēiminde  nc  rol üstlenen liderlerin  oēu zaman kahraman figürler olarak toplumsal hafızada yer ettikleri g r lmektedir. Bu liderler kimi zaman adaletin timsali bir hükümdar, kimi zaman yozlaşmış düzene başkaldıran karizmatik bir aktör, kimi zaman da cesur bir komutan kimliğiyle  ne  kmışlardır. Her biri, tarih sahnesinde belirli bir misyonu omuzlamış ve bu uēurda kiēisel çıkarlarını geri plana iterek mücadele etmiştir. Bu misyon, kimi dönemlerde toplumun ahlaki standartlarını yükseltmek, kimi zaman iēgal altındaki bir ülkeyi baēımsızlığına kavuēturmak, kimi zaman ise halkın refah düzeyini artırmak olmuētur (Durmuş, 2025: 20). Dolayısıyla liderlik, tarih boyunca  oēunlukla kahramanlıkla  zdeēleştirilmiş; kahramanlık ise yüce bir ideale adanma ve bu ideal uēruna özveride bulunma pratiēiyle anlam kazanmıştır.

Liderlik olgusu, disiplinlerarası bir niteliēe sahiptir ve farklı bilim dallarının ilgi alanına girmektedir.  rneēin psikoloji disiplininde özellikle sosyal psikolojinin alt alanları olan örgüt (endüstri-iē) psikolojisi ile siyaset psikolojisi, liderlik konusuna daha yoēun bir şekilde odaklanmaktadır. Örgüt psikolojisi baēlamında lider kavramı,  oēunlukla kurumsal yapılar içerisinde karar alma süreçlerini yöneten yöneticilerle iliēkilendirilirken; siyaset psikolojisinde lider, siyasi ya da toplumsal düzlemde bireyleri etkileyen, yönlendiren ve kolektif eylemi harekete geçiren aktör olarak ele alınmaktadır (Göka, 2009: 15). Bu farklı perspektifler, liderliēin yalnızca bireysel özelliklere dayalı bir olgu olmadıēını; bununla beraber toplumsal, kurumsal ve kültürel baēamlarla şekillenen bir süreç olduēunu göstermektedir.

Siyasal iktidarın yalnızca ekonomik temeller üzerinden a ıklanamayacaēını ortaya koyan geliēmeler, iktidar analizlerinde kültürel boyutların da dikkate alınmasını zorunlu kılmuētur. Ekonomik paradigmanın, iktidarın toplumsal meēruiyetini saēlayan kültürel temelleri ve bireyleri harekete geçiren ekonomik olmayan motivasyonları açıklamakta yetersiz kalması, araētırmacıları alternatif açıklama biçimlerine yöneltmiştir. Bu baēlamda popüler kültür, iktidar kavramını anlamlandırma çabalarının merkezinde yer almaya başlamış

(Canclini, 1999: 133); siyasi liderlik ve iktidar ilişkilerinin incelenmesinde kültürel kodların, sembolik anlamların ve kimliksel aidiyetlerin belirleyici rol oynadığı kabul edilmiştir. Böylece iktidar, yalnızca maddi kaynakların dağılımı üzerinden değil, aynı zamanda semboller, söylemler ve kültürel üretimler aracılığıyla da yeniden üretilen bir olgu olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Toplumların kimlik inşasında ve geleceğini şekillendiren kritik karar alma süreçlerinde siyasi liderlik, yaşamsal bir rol üstlenmektedir. Siyasi liderler, yalnızca politik yönelimlerin belirlenmesinde değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin, kimliklerin ve kolektif aidiyetlerin inşasında da belirleyici aktörlerdir. Bu nedenle siyasi liderlik, tek bir disipline indirgenemeyecek ölçüde geniş kapsamlıdır; siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, tarih, iletişim çalışmaları ve kültürel çalışmalar gibi pek çok bilim dalı, konuyu farklı perspektiflerden ele alarak disiplinlerarası bir inceleme alanı ortaya koymaktadır (Göka, 2009: 47). Liderlik, demokratik yönetişimin merkezinde yer alan temel bir unsurdur. Siyasal kararların alınması, uygulanması ve toplum nezdinde meşruiyet kazanması, güçlü ve etkin bir liderlik mekanizmasını gerektirir. Dolayısıyla herhangi bir liderlik biçimi olmaksızın siyasi hedeflere ulaşmak mümkün değildir (Ofosu-Anim, 2022: 402). Zira liderlik, yalnızca örgütsel uyum ve koordinasyonu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal desteği mobilize etme, ortak vizyon inşa etme ve demokratik süreçleri işler kılma işlevini de üstlenir.

Modern siyaset giderek laikleşen bir karakter kazanmıştır. 1960'lı yıllardan önce siyasal çabalar çoğu zaman dini bir görev niteliği taşımakta, Batı Avrupa'da komünizme karşı Katolikliğin ya da işçi sınıfı ile sermaye sahipleri arasındaki karşıtlığın belirginleştiği ideolojik kutuplaşmalar görülmekteydi. Ancak bu dönemden itibaren ideolojik farklılıklar kademeli olarak zayıflamış ve bu eğilim, Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar devam etmiştir. Günümüzde ise siyaset, değer yargılarından ziyade uygulanabilir politikalar üzerinden tanımlanmakta; liderlerin ideolojik inançlarından çok yönetsel yeterlilikleri ve performansları ön plana çıkmaktadır. Eğitim düzeylerinin artması ve toplumsal farklılıkların görece azalmasıyla birlikte, siyasi partiler de ideolojik kökenlerinden sıyrılarak daha geniş seçmen kitlelerine hitap etmeye yönelmişlerdir (The Economist, 2020: 384).

Tarihsel süreçte siyasal hakların genişlemesi kademeli bir biçimde gerçekleşmiştir. İlk aşamada yalnızca erkekler yurttaşlık ve siyasal katılım haklarına sahip olmuş; kadınların da bu sürece dâhil edilmesiyle birlikte tüm yetişkin bireyler siyasal haklar kazanmıştır. Evrensel oy hakkının sağlanması, siyasal temsil alanında köklü bir dönüşüm yaratmış; eski sınıf temelli

ittifakların niteliğini değiştirmiş ve siyasi liderlik açısından demokrasinin zorluklarını artırmıştır. Demokrasinin yükselişi, daha önce siyasal otoritenin dayandığı sınıfsal ve kültürel temelleri önemli ölçüde sarsmış; devletin yalnızca egemen sınıfların çıkarlarının uzlaş alanı olmasının ötesine geçmesine neden olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte devletler en azından resmi düzeyde tam temsiliyeti bir yapıya kavuşmuş; siyasi liderlik de bütün vatandaşlara eşit davranma yükümlülüğüyle daha evrensel bir görünüm kazanmıştır (Hall, 1999: 120).

Siyasi liderlik, her ülkenin siyasal gündeminde merkezi bir konuma sahiptir. Nitelikli, vizyon sahibi ve stratejik zek ya sahip liderler, ülkenin gelişiminde ve uluslararası arenada g  kazanmasında kritik bir rol oynarken; yetersiz liderlik becerilerine sahip yöneticiler, ülkeyi ekonomik, sosyal ve politik açılardan geriletebilir. Bu bağlamda siyasi liderlik, devletin yürütme organını temsil eden en üst düzey makamlar—cumhurbaşkanlığı, başbakanlık veya monarşik sistemlerde krallık— zerinden somutlaşmaktadır (Moniruzzaman, 2017: 77). Liderin bu konumlarda sergilediği yönetim anlayışı, yalnızca ülke içindeki toplumsal istikrarı değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki konumunu da doğrudan etkilemektedir.

Bu kapsamda, çalışma siyasal liderlik olgusunu kapsamlı bir biçimde ele almayı amaçlamaktadır. İlk aşamada, kavramın tarihsel kökenleri ve kuramsal erevesi irdelenerek siyasal liderlik üzerine literatürde ortaya konmuş farklı tanımlar ve yaklaşımlar değerlendirilecektir. Ardından, siyasal liderlik teorileri ve yaklaşımları ele alınacaktır. Daha sonra, siyasal liderlerin sahip olması gereken özellikler üzerinde durularak, liderlik pratiğini şekillendiren kişisel, kurumsal ve toplumsal boyutlar analiz edilecektir. Son bölümde ise, günümüzde siyasal liderlik olgusunun nasıl dönüştüğü, sosyal medya, popülizm, post-truth siyaset ve yapay zekâ gibi yeni dinamikler ışığında tartışılacaktır. Böylelikle alışma hem tarihsel hem de ağdaş boyutlarıyla siyasal liderlik literatürüne bütüncül bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Siyasi Liderlik Kavramı

Siyasi liderlik olgusu, kökenleri insanlık tarihinin en eski dönemlerine uzanan bir inceleme alanıdır. İlk ağlardan itibaren insanlar, siyasal otoritenin toplumsal yapı içindeki meşruiyet temellerini, kimin yönetme hakkına sahip olduğunu ya da olması gerektiğini, bu yönetim yetkisinin hangi ilke ve araçlarla kullanıldığını tartışagelmıştir. Bu bağlamda, kimi bireylerin toplumsal düzenin kurallarını ve siyasal yönelimlerini belirleme konusunda sahip oldukları istisnai gücü nasıl elde ettikleri, bu gücü hangi yöntemlerle icra ettikleri ve diğer bireylerin benzer bir yetkiyi neden kullanamadıkları

tarih boyunca sorgulanan temel sorunsallar arasında yer almıştır (Bozduman, 2020: 263).

Tarih boyunca siyasi liderlik, her dönemin toplumsal koşulları ve beklentileri doğrultusunda farklı biçimlerde şekillenmiştir. Antik çağda düşünürler, ideal liderin bilgeliği ve erdem üzerine inşa edilmesi gerektiğini savunurken, Orta Çağ'da liderlik anlayışı büyük ölçüde dini otoriteler ve feodal güç dengeleri tarafından belirlenmiştir. Modern döneme gelindiğinde, sanayi devriminin etkileri ve demokratik sistemlerin gelişmesiyle birlikte liderlik daha katılımcı ve kurumsal bir boyut kazanmıştır. Günümüzde ise siyasi liderliğin dönüşümünde dijitalleşme, küreselleşme ve halkla ilişkiler önemli rol oynamaktadır. Özellikle medya ve sosyal medyanın yükselişi, liderlerin imaj yönetimine ve doğrudan halkla iletişime daha fazla önem vermelerini zorunlu kılmaktadır (Çetin, 2025: 99). Bu süreç, karizmatik, otoriter ya da demokratik liderlik anlayışlarının toplumsal ihtiyaçlara göre yeniden biçimlenmesine yol açarken, gelişen iletişim teknolojileri de liderlerin rolünü ve stratejilerini köklü biçimde dönüştürmektedir.

Günümüzde siyasi liderlik olgusunun öneminin giderek artmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle demokrasinin doğası, siyasi liderleri seçimlerde başarı elde edebilmek için kişiliklerini ön plana çıkarmaya zorlamakta; bu da bireysel özelliklerin siyasal süreçlerdeki rolünü güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra modern kitle iletişim araçları, siyasal figürlere yalnızca politik programlarını değil, aynı zamanda kişisel imajlarını da topluma aktarma ve hatta manipüle etme imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla siyaset, giderek siyasalardan ziyade liderlerin karakterleri etrafında şekillenmeye başlamıştır. Ayrıca toplumların giderek daha karmaşık ve parçalı hale gelmesi, bireylerin kendi yaşamlarına anlam kazandırmak üzere güçlü vizyona sahip lider arayışını artırmıştır. Bu bağlamda paradoksal bir durum ortaya çıkmaktadır: Liderlik hiçbir dönemde bugünkü kadar hayati olmamış; ancak toplumsal çeşitlilik ve iletişim ağlarının yoğunluğu, nitelikli liderlerin ortaya çıkmasını her zamankinden daha güç hale getirmiştir (Heywood, 2012: 440).

Siyasi liderlik, dinamik bir çevrede stratejik kararlar almayı, bu kararların uygulanmasını sağlamayı ve belirlenen misyon ile hedefler doğrultusunda takipçilerini yönlendirmeyi içeren çok boyutlu bir süreçtir. Tıpkı toplumsal grupların kendi liderlerini barındırması gibi, siyasal toplulukların da temsilcileri konumunda liderleri bulunmaktadır. Bu bağlamda siyasi liderler, yalnızca içinde bulundukları toplumun ortak çıkarlarını korumakla yükümlü değildir; aynı zamanda belirli bir siyasal tercihin ve yönelimin somut temsilcisi konumundadır. Dolayısıyla siyasi liderlik, hem toplumsal düzenin istikrarını

gözeten bir sorumluluk hem de ideolojik ve politik kimliği yansıtan bir işlev taşır ( etin, 2025: 100).

On dokuzuncu yüzyıldan günümüze kadar  ağdaş siyasi sistemlerin vazgeçilmez kurumları arasında yer alan siyasi partilerin temel amacı, iktidarı ve devlet gücünü ele geçirerek kendi ideolojik yönelimlerini ve yönetim anlayışlarını hayata geçirmektedir. Siyaset, özünde kazanma ve kaybetme üzerine kurulu bir süreçtir ve bu süreçte başarı, taraflardan birinin diğerine kıyasla daha güçlü olma derecesine bağlıdır. Siyasi partiler, toplumdaki bölünmeleri ve çatışmaları temsil ettikleri ölçüde, bu rekabetin en aktif aktörleri hâline gelirler. Bu nedenle, seçim ve iktidar mücadelesinde partiler kadar, hatta onlardan da belirleyici biçimde, partilerin başında bulunan siyasi liderler ön plana çıkmaktadır. Günümüzde siyasi süreçlerin temel aktörleri artık partiler değil, bizzat bu liderlerdir. Liderlerin belirleyiciliğinin temelinde ise, yönettikleri siyasi toplulukları s r kleyebilme g  leri ve bu toplulukların çıkarlarını siyasi alana taşıma becerileri yatmaktadır (Arklan, 2006: 48).

Nasıl ki her örgüt, işleyişini düzenleyecek ve yönlendirecek bir liderlik mekanizmasına ihtiyaç duyuyorsa, toplumsal iradeyi temsil eden ve halk adına yönetim süreçlerini yürüten siyasi partiler de bu bağlamda kendi liderlik yapılarıyla varlık gösterir. Siyaset, en geniş anlamıyla ekonomik ve toplumsal kaynakların dağıtımına, uzlaşma ve müzakere süreçlerinin yürütülmesine, yönetme sanatına, bu yönetim gücünü elde etme ve elde tutma mücadelesine karşılık gelir. Bu süreç, tutku, hırs, hakkaniyet, adalet,  alışkanlık, maddi olanaklar, inanç, takım ruhu, vaatler, erdem, şeref, haysiyet ve sabır gibi insana değer katan ya da onu yozlaştıran unsurları aynı potada barındırır. Bu nedenle, siyaseti yaşamak çoğu zaman zorlu bir deneyim, siyaseti icra etmek ise giderek kuramsallaşmış ve sistematikleşmış bir faaliyet, yani bilimsel inceleme konusu haline gelmiştir ( nal Erzen, 2008: 72).

Siyasi liderlik, bir siyasi hareketin veya partinin ulaşmayı hedeflediği amaçlar doğrultusunda destek tabanı oluşturma, bu tabanı  rg tleyp motive etme ve belirlenen hedeflere yönlendirme süreci olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda siyasi lider, örgütünü ve taraftarlarını ya önceden belirlenmiş amaçlara ya da bizzat kendi geliştirdiği vizyon ve stratejilere ulaştırmak için yönlendiren, mobilize eden ve ardında toplayan kişidir. Siyasi liderin başarısı, yalnızca yandaş kazanma kapasitesiyle değil, aynı zamanda bu yandaşları sürdürülebilir bir motivasyonla ortak hedef etrafında bir arada tutabilme ve etkin bir şekilde koordine edebilme yeteneğiyle ölçülür ( zg l, 2015: 151).

Organizasyonlarda başarının temel belirleyicilerinden biri, çalışanların sahip oldukları yeteneklerdir. Ancak bu yeteneklerin tek başına varlığı yeterli

değildir; sağlıklı bir biçimde geliştirilmesi, doğru biçimde yönetilmesi ve süreçlere etkin bir şekilde entegre edilmesi gerekir (Demirel ve Savaş, 2017: 129). Bir başka ifadeyle organizasyonlarda takipçilerin bireysel yenilikçilik kapasitelerini ortaya koymaları veya geliştirmeleri, doğrudan yöneticilerin benimsedikleri yönetim tarzlarıyla ilişkilidir. Günümüzün bilgi ve teknoloji çağında bu ilişkinin etkin bir biçimde kurulabilmesi, güçlü iletişim kanallarının oluşturulması ve bilgi paylaşımının sistematik olarak desteklenmesiyle mümkündür. Zira insan, doğası gereği konuşan, ilişki kuran ve iletişim yoluyla toplumsal etkileşimini yöneten bir varlıktır. Bu nedenle, örgütsel bağlamda iletişim yalnızca bilgi aktarımı aracı değil, aynı zamanda yaratıcılığı teşvik eden, çalışanların yenilikçi potansiyelini açığa çıkaran temel bir dinamiktir (Tekin ve Özbey, 2024). Bu noktada, örgüt içi iletişim ve yenilikçi kapasiteyi besleyen liderlik tarzlarının, siyasi partiler ve parti üyeleri açısından da benzer bir işlev üstlendiğini söylemek mümkündür. Zira partilerde de liderin yönetim anlayışı, üyelerin katılım biçimlerini, aidiyet duygusunu ve ortak hedeflere yönelik yenilikçi katkılarını doğrudan şekillendirmektedir.

Siyasi liderin asli görevi, partisinin, kendi kişisel konumunun ve toplumun çıkarlarının oluşturduğu etkileşim alanını, tüm tarafların faydasına olacak biçimde dengeli bir sinerjiye dönüştürmektir. Ancak bazı liderler, siyaseti yalnızca partilerinin ya da kendi kişisel çıkarlarının merkezinde konumlandırarak toplumsal güç odaklarıyla uyumlu bir bağ kurmakta başarısız olmaktadır. Bu durum, çoğu zaman toplumun yaşam tarzını, kültürel değerlerini ve hâkim normlarını göz ardı etmelerine yol açmaktadır. Oysa siyasi lider, kendi çıkarlarını ve partisel önceliklerini, toplumun bütünsel yararının gerisine koyabildiği ölçüde güçlenmekte ve meşruiyet kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, toplumun beklentilerini yok sayarak siyaset üretmek ya da yalnızca kişisel konumunu korumaya odaklanmak, siyasi liderlik açısından en tehlikeli yanlışlar arasında yer almaktadır (Çetin, 2025: 100).

Siyasi liderler, yalnızca farklı alanlarda topluluklara yön verme ve öncülük etme misyonuyla değil, aynı zamanda geniş kitleleri etkileyerek onları belirli hedefler doğrultusunda harekete geçirebilme yeteneğiyle de dikkat çekerler. Liderlik konumundaki bu aktörler, bireyler açısından birer rol modeli veya sembolik figür olarak konumlanabilir. Siyasi liderlik, ulusal ve uluslararası düzeyde geniş bir yelpazeye yayılan görevleri kapsamakta olup; siyasi parti liderliklerinden yürütme organı üyeliklerine, bakanlıklardan başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı gibi en üst düzey devlet makamlarına kadar çeşitlenmektedir (Kaldırımoglu Türkoğlu, 2022: 365).

Siyasi liderlik, yalnızca yönetimsel otoriteyi temsil eden bir konum değil, aynı zamanda fikir ve değerler alanında rekabetçi bir girişimcilik faaliyeti olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda liderlik, kimi zaman yapısal kapasiteyi, kimi zaman entelektüel y n , kimi zaman da karizmatik etkiyi ön plana çıkarır. Klasik literatür, büyük liderleri toplumun genelini etkileyen ve siyasi süreçlere yön veren yaratıcı aktörler olarak tanımlama eğilimindedir. Ancak güncel çalışmalar, siyasi liderliği ne salt bireysel etkinin ne de toplumsal yapıların tek başına belirlediğini savunmakta; aksine, sosyal yapılar ile siyasi aktör arasındaki dinamik etkileşimi dikkate almanın gerekliliğini vurgulamaktadır. Böylece siyasi liderlik, bireysel karizma ya da yapısal determinizm üzerinden değil, bu iki boyutun sürekli etkileşimi çerçevesinde kavramsallaştırılmaktadır ( etin, 2025: 89).

Siyasal teşkilatların ideolojik yönelimi çoğu zaman liderin vizyonu etrafında şekillenir. Politika sahasında yalnızca düşünce üreten entelektüeller ya da yalnızca eylem odaklı aktörler bulunabilir; ancak her iki niteliği bünyesinde birleştiren liderlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Bu sebeple, teşkilatın siyasetini belirleme sorumluluğu büyük  l de liderin omuzlarındadır. Lider bu rolünü yerine getirirken, örgüt bünyesinde yer alan tüm aktörlerin—alt kademedен en üst düzey yöneticilere kadar—ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurmalı, siyasi stratejilerini bu ihtiyaçların ve toplumun taleplerinin doğru tespitine dayandırmalıdır. Başka bir ifadeyle, liderin başarısı yalnızca kişisel vizyonundan değil, aynı zamanda temsil ettiği toplulukla kurduğu karşlıklı etkileşimden ve onların beklentilerine verdiği yanıtta beslenmektedir (Ergezer, 2003: 107). Nitekim siyasi parti üyelerinin karizmatik liderlik algısı ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ve ayrıca, karizmatik liderlik algılarının örgütsel vatandaşlık davranışlarını kısmen de olsa etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Güngör ve T ran, 2021: 861).

Özellikle kriz dönemlerinde siyasi liderliğin önemi ve etkinliği yalnızca ulusal siyasi alanla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda uluslararası ilişkiler düzeyinde de kritik bir nitelik kazanmaktadır (Göka, 2009: 48). Zira krizler, devletlerin hem iç hem de dış politikalarında olağanüstü karar alma süreçlerini zorunlu kılmakta; bu süreçlerde liderin tutumu, yalnızca kendi toplumunun geleceğini değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel istikrarı da doğrudan etkilemektedir. Siyasi liderlerin kriz anlarında sergiledikleri vizyon, iletişim stratejileri ve uluslararası iş birliğine yaklaşımları, devletler arası ilişkilerin yönünü tayin edebilecek güçtedir. Bu nedenle kriz liderliği, artık yalnızca i  siyasetin bir meselesi olmaktan çıkmış, uluslararası politikada meşruiyet, güven ve diplomatik denge unsurlarının da belirleyici bir faktörü haline gelmiştir.

Günümüzde siyasi liderler, çoğu zaman temsil ettikleri partilerden daha fazla öne çıkmakta ve kamuoyu tarafından tanınmaktadır. Bunun temel nedeni, liderlerin sahip oldukları birikim, vizyon, yaratıcılık, duyarlılık, değişimi yönetme kapasitesi ve cesaret gibi toplumsal beklentileri karşılayabilecek niteliklerle özdeşleştirilmeleridir. Siyasi liderler, bu özellikleri aracılığıyla yalnızca partilerinin kurumsal kimliğini değil, aynı zamanda toplumun ortak değer ve hedeflerini de temsil etme sorumluluğunu üstlenmektedir. Modern siyasal iletişim araçlarının da etkisiyle liderler, yaptıkları konuşmalar, verdikleri sözler, ilanlar, afişler ve medya aracılığıyla doğrudan halka ulaşmakta (Bakan ve Doğan, 2013: 344); böylece partisel kimliğin ötesinde bireysel karizmaları ve imajlarıyla siyasal sürecin merkezine yerleşmektedirler.

Siyasi Liderlik Yaklaşımları

Siyasi liderlik meselesi, doğası gereği pek çok çelişkiyi içinde barındırmaktadır. Liderlik, özgürlük ve demokrasiyle ne ölçüde bağdaşır? Liderler, toplumları harekete geçirip motive eden bir figür müdür, yoksa itaat ve baskı mekanizmalarının temsilcisi midir? Güçlü liderler karşısında hayranlık mı, yoksa korku mu baskındır? Bu ikilemlerin merkezinde, siyasi liderliğin özüne ve işlevine ilişkin farklı teorik yaklaşımlar yer almaktadır. Liderlik olgusunun hangi unsurlardan oluştuğu, hangi toplumsal ve tarihsel koşullardan doğduğu ve bireysel mi yoksa yapısal dinamiklerden mi beslendiği soruları, siyasi liderlik tartışmalarının en temel eksenini oluşturmaktadır (Heywood, 2012: 441).

Siyasi liderlik olgusu, antik çağlardan itibaren siyaset düşünürlerinin ilgilendiği temel konular arasında yer almıştır. Klasik dönemde Platon ve Aristoteles, liderlik üzerine teoriler geliştirerek iktidarın elde edilme yolları ve uygulanacak yönetim stratejileri konusunda çerçeveler sunmuşlardır. Orta çağ sonrasında, Niccolò Machiavelli'nin *Prens (Il Principe)* adlı eserinin yayımlanmasıyla birlikte, liderlik anlayışı “lider ne yaparsa iyi olur” yaklaşımından “lider ne yapmalıdır” sorusuna yönelmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında liderlik, farklı biçim ve disiplinler çerçevesinde kuramsallaşmaya başlamış; özellikle 1930'larda Harold Lasswell'in siyasi liderlik üzerine yürüttüğü çalışmalar, konunun modern siyaset bilimi disiplini içinde sistematik bir inceleme alanına dönüşmesine öncülük etmiştir. Ayrıca Max Weber'in geliştirdiği liderlik ve otorite tipolojisi ise liderlik literatüründe en çok atıf alan ve kuramsal çerçevesiyle öne çıkan çalışmalardan biridir. Dolayısıyla liderlik araştırmaları, sosyal bilimlerin gelişimiyle paralel biçimde ortaya çıkmış ve günümüzde de disiplinlerarası bir ilgi alanı olarak varlığını sürdürmektedir (Okur Çakıcı, 2020: 2123).

Bu tarihsel ve kuramsal birikim, siyasal liderliğin yalnızca iktidar ilişkileri ya da yönetim biçimleri üzerinden değil, liderlerin kişilik özellikleri, değer yönelimleri ve takipçileriyle kurdukları ilişkiler bağlamında da incelenmesine zemin hazırlamıştır. Nitekim literatürde liderliğin farklı tipolojilerle sınıflandırılması, özellikle ideolojik bağlılık ve faydacı esneklik ekseninde yapılan ayrımlarla daha görünür hale gelmiştir. Siyasal liderlik üzerine yapılan araştırmalar, farklı kavramlarla ifade edilse de genel olarak iki temel kategori altında değerlendirilebilir; birincisi, ideolojik yönelimli ve davaya adanmış liderler; ikincisi ise daha faydacı, esnek ve ilişki odaklı liderlerdir (Göka, 2009: 50):

- i. * deolojik liderler* (bir davaya baş koymuş, ideolog, yönlendirici, değişimci) dünyayı kendi inanç ve değer sistemleri çerçevesinde yorumlarlar. Bu liderler, belirli davranış standartlarına sıkı sıkıya bağlıdır ve bu standartların pekiştirileceği konumları arayış içindedirler. Kolay kolay taviz vermez, yol arkadaşlarının aynı ideolojiyi paylaşmasına  zen gösterir ve sadakati öncelikli bir kriter olarak görürler. Çoğu zaman kendi hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik norm ve kurumlar inşa etmeye eğilimlidirler. Böylelikle liderlikleri, güçlü bir ideolojik  er eve ve kurumsallaşma çabası ile desteklenir.
- ii. *Duyarlı liderler* (faydacı, çıkarıcı, danışmacı, ilişki odaklı) ise daha esnek bir tutum sergiler ve toplumsal algıda sempati yaratmayı önemserler. Bu liderler için başkaları tarafından kabul görmek kritik önemdedir. Dolayısıyla davranışlarını, çevrenin beklentileriyle uyumlu olacak şekilde ayarlamaya çalışırlar. Karşı tarafın tutumlarını dikkate alır, karar süreçlerinde diğer aktörlerin tepkilerini öngörmeye gayret ederler. Siyasal inisiyatiflerini şekillendirebilmek için gelişmiş bir iletişim ve haber ağına sahip olmaları gerektiğini düşünürler. Bu nedenle, destek tabanlarını oluşturan kitlelerle sürekli temas halinde kalarak, onların beklentilerini ve taleplerini siyasal stratejilerine yansıtırlar.

Bu iki liderlik tipi arasındaki ayrım, siyasal liderlik araştırmalarında önemli bir analitik  er eve sunmaktadır.  deolojik liderler daha çok tutarlılık, normatif bağlılık ve karizmatik etki ile öne çıkarken; duyarlı liderler esneklik, uyarlanabilirlik ve ilişki yönetimi becerileriyle ayırt edilmektedir. Her iki liderlik tipi de siyasal süreçlerde belirleyici olabilir.  deolojik liderler, büyük dönüşümleri tetikleyebilecek vizyoner nitelikler taşırken; duyarlı liderler, toplumsal barışı ve kısa vadeli istikrarı korumada daha etkili olabilirler. Günümüzün karmaşık ve parçalı toplumlarında çoğu lider, bu iki yaklaşım arasında denge kurmak zorundadır. Yalnızca ideolojik sertlik ya da yalnızca esnek pragmatizm, uzun vadeli meşruiyet üretmekte yetersiz kalabilir.

Dolayısıyla, siyasal liderlik araştırmaları için bu ikili ayrım, liderlerin stratejik yönelimlerini anlamak açısından verimli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Siyasi liderliğe ilişkin literatürde farklı teorik yaklaşımlar öne çıksa da bunlar arasında en sık atıf yapılanlar “Büyük Adam Teorisi”, “Karizma Teorisi” ve “Durumsallık Yaklaşımı”dır (Çetin, 2025: 94). Bu üç yaklaşım, liderliğin kaynağına ilişkin farklı perspektifler sunmakta; kimileri lideri bireysel özelliklere indirgerken, kimileri ise liderliği toplumsal bağlam ve koşullarla ilişkilendirmektedir.

- i. **Büyük Adam Teorisi**, liderliği doğuştan getirilen üstün niteliklere dayandırır. Bu yaklaşıma göre, olağanüstü özelliklere sahip liderler tarihin akışını değiştiren belirleyici aktörlerdir. Bu nedenle liderlik, kişisel yetenek ve doğuştan gelen karizmatik özelliklerin bir sonucu olarak görölmektedir.
- ii. **Karizma Teorisi** ise Max Weber’in tipolojisine dayanmaktadır. Weber, otoritenin karizmatik, geleneksel ve rasyonel biçimlerde ortaya çıkabileceğini ileri sürmüştür. Karizmatik liderler, sahip oldukları kişisel çekim gücü ve takipçileri üzerinde yarattıkları derin etki aracılığıyla toplumsal değışim süreçlerini yönlendirme kapasitesine sahiptir.
- iii. **Durumsallık Yaklaşımı** ise liderliği bireysel özelliklerden ziyade, içinde bulunulan bağlam ve koşullara göre açıklamaktadır. Buna göre etkili liderlik, belirli kişisel niteliklerden çok, lider ile çevresi arasındaki uyum düzeyiyle ilişkilidir.

Yukarıda bahsedilen üç yaklaşım da siyasal liderliği anlamada farklı boyutlara ışık tutmaktadır. Büyük Adam Teorisi liderliği kişisel özelliklere indirgerken, Karizma Teorisi liderin bireysel çekim gücü ve takipçileriyle kurduğu özel bağı dikkat çekmektedir. Durumsallık Yaklaşımı ise liderliği daha geniş bir bağlamsal çerçeveye yerleştirerek, liderin etkinliğini çevresel koşullar ve toplumsal dinamiklerle açıklamaya çalışır. Dolayısıyla bu üçlü ayrım, liderliğin doğasının tek bir perspektifle kavranamayacağını, aksine bireysel nitelikler, toplumsal beklentiler ve tarihsel koşulların etkileşimiyle ortaya çıkan bir olgu olduğunu göstermektedir. Heywood (2012: 441) ise liderlik teorilerini -birbirleriyle çeliştiğini de ifade ederek- dört başlıkta incelemiştir:

- i. **Bir kişisel yetenek olarak liderlik:** Geleneksel liderlik anlayışı, liderliği nadir rastlanan fakat doğuştan gelen bir yetenek olarak ele almaktadır. Bu bakış açısına göre insanlar, daha doğumlarından itibaren yönetenler ve yönetilenler olarak ayrılırlar. Liderlik, kişisel bir yeteneğin ve hatta kimi zaman kaderin doğal bir sonucu olarak göröür. Bu yaklaşımın

en u  noktası, “faşist liderler kuralı” anlayışında somutla ır. Burada, kitleleri tek başına yönlendirme ve onların kaderini belirleme gücüne sahip üstün bir lider figürü  ne çıkar. Daha ılımlı bir versiyonda ise bu teori, bireysel ki ili in etkisini vurgulayan ve “karizma” kavramında ifadesini bulan bir biçimde karşımıza çıkar. Nitekim karizmatik liderlik örnekleri, çoğunlukla g c l  kişilik yapılarıyla toplumu etkileyebilen ve yönlendirebilen figürlerde kendisini göstermektedir.

- ii. **Bir sosyolojik fenomen olarak liderlik:** Bu yaklaşım, liderliği psikolojik olmaktan ziyade sosyolojik bir olgu olarak görmektedir. Başka bir ifadeyle, liderler do u tan gelen bireysel yeteneklerle değil, özel sosyo-tarihsel koşulların etkisiyle ortaya çıkarlar. Bu bağlamda liderler, iradelerini tarihin yönünü belirleyen g c lerin bir aracı olarak kullanır; yani kendi kişisel varlıklarını topluma zorla dayatmaktan çok, dönemin sosyal ve tarihsel dinamikleri içinde şekillenen bir işlev üstlenirler. Dolayısıyla bireysel kişilik özellikleri veya kişisel çıkarları, aslında temsil ettikleri ya da dile getirdikleri daha geniş toplumsal sınıfların çıkarlarından ikincil derecede önemlidir. Bu nedenle lider, kendi benli inden çok, tarihsel bağlamda belirleyici olan kolektif dinamiklerin temsilcisi olarak değerlendirilir.
- iii. **Bir  rg tsel zorunluluk olarak liderlik:** Bu teori, liderliği rasyonel ya da bürokratik bir araç olarak ele almakta ve büyük  l de teknik kavramlarla açıklamaktadır. Liderlik, esasen karmaşık örgütlerde tutarlılık, birlik ve y n ihtiya ından doğan bir kurumsal zorunluluk olarak g r lmektedir. Bu bakış açısına göre liderlik, bürokrasiyle i  içe geçmiş bir süreçtir. Modern ve büyük ölçekli örgütler, i leyi lerini sürdürebilmek için uzmanlaşma ve i  bölümüne dayanmak zorundadır; bu durum ise kaçınılmaz olarak görevler ve sorumluluklar hiyerarşisini doğurmaktadır. Söz konusu hiyerarşi genellikle yazılı kurallarla ve resmi prosedürlerle desteklenir, bu nedenle liderlik de bürokratik düzenin devamını sağlayan bir işlev üstlenir.
- iv. **Bir siyasi maharet olarak liderlik:** Bu yaklaşım, liderliği do u tan gelen bir yetenek ya da tarihsel koşulların ürünü olmaktan ziyade, oldukça yapay ve inşa edilebilir bir olgu olarak tasvir etmektedir. Liderlik, bu çerçevede   renilebilen, belirli yöntemlerle uygulanabilen ve geli tirilebilen bir siyasi hüner niteliği taşır. Böyle bir bakış açısıyla siyasi liderlik, özellikle kitle iletişim araçlarının belirleyici olduğu günümüz dünyasında, demokratik siyasetin adeta kaçınılmaz bir bileşeni haline gelmiştir. Bu bağlamda liderlik, yalnızca yönetim ve temsil işleviyle sınırlı kalmayıp, kamuoyunu yönlendirme ve

şekillendirme süreçlerinde “manipülasyon sanatı”na yakın bir özellik kazanır. Dolayısıyla, modern siyasi liderlik çoğu zaman ikna, algı yönetimi ve stratejik iletişim teknikleriyle iç içe geçmiş bir uygulama pratiği olarak değerlendirilmektedir.

Modern siyasî liderler, benimsedikleri liderlik tarzı ne olursa olsun, seleflerine kıyasla çok daha karmaşık ve zorlu koşullarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum önemlidir; çünkü liderler hakkındaki algılar ve onların topluma yansıyan verimlilik düzeyleri, halkın siyasal sürece yönelik genel tutumlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Liderlerin öncelikli sorunlarından biri, modern toplumların giderek karmaşılaşmasıdır. Küreselleşmenin etkisiyle siyasetçiler adeta bir ağın içine hapsolmakta, karar alma ve uygulama süreçleri zorlaşmakta ve bu nedenle beklentilerin karşılanması çoğu kez mümkün olmamaktadır. Bu durum, liderleri kaçınılmaz bir şekilde toplumsal hayal kırıklığı üretmeye açık hâle getirmektedir. Bunun yanı sıra, geçmişte siyasal düzenin temelini oluşturan ideolojik ve ahlaki kesinliklerin zayıflaması, siyasi liderlerin güçlü bir söylem geliştirmelerini ve kitleleri etkileyici hitabetlerle harekete geçirmelerini zorlaştırmaktadır. Toplumların giderek daha parçalı ve kültürel olarak daha heterojen hâle gelmesi, liderlerin herkese hitap edebilecek ortak değerler dizisi inşa etmelerini güçleştirmektedir. Ayrıca, siyasal alan ile siyasal olmayan toplumsal yaşam arasında derinleşen kültürel bir boşluk ortaya çıkmıştır. Günümüz liderleri, sıradan yurttaşların yaşam tarzları, kaygıları ve gündelik deneyimlerinden uzaklaşarak profesyonel kariyer siyasetçileri görünümü kazanmakta; bu da onları halkın gözünde ulaşılmaz ve çoğu zaman kendi çıkarlarına hizmet eden figürler hâline getirmektedir. Sonuç olarak, siyasî liderlik çağımızda bir yandan hiç olmadığı kadar gerekli görülürken, diğer yandan toplumsal meşruiyetini ve güveni korumakta ciddi sınamalarla yüzleşmektedir. Bu çelişkili durum, bireylerin siyasî liderlikten beklentilerini yeniden şekillendirmekte ve onları geleneksel siyasal kanallar dışında farklı temsil biçimleri arayışına yönlendirmektedir (Heywood, 2012: 446).

Bu koşullar, modern dönemde siyasal liderliğin karşılaştığı zorlukların yalnızca pratik sorunlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda kuramsal düzlemde de yeniden tartışılmasını gerekli kılmıştır. Nitekim siyasal liderlik olgusuna ilişkin düşünürlerin geliştirdiği farklı yaklaşımlar, liderliğin doğasını açıklamaya yönelik tarihsel ve teorik temelleri ortaya koymaktadır. Siyasi liderliğe ilişkin farklı düşünürlerin yaklaşımları tarihsel süreçte üç temel eksen etrafında öne çıkmaktadır: İbn Haldun’un, Machiavelli’nin ve Weber’in görüşleri (Göksu, 2019: 1060; Yolcu, 2019: 98; Çetin, 2025: 103).

- i. **İbn Haldun**'un siyasi liderlik anlayışı, devlet başkanlığını soya dayalı bir kurumsallaşma süreci olarak görmektedir. Ona göre devletin kuruluşunda belirli bir soy üzerinde uzlaşıldığında hükümdarlık o soydan gelenlere doğal bir hak olarak tanınır ve babadan oğula geçer. Bu durum zamanla toplumsal düzeyde dini bir inanca dönüşür; böylece hükümdara itaat değişmez bir norm halini alır. İbn Haldun'un dikkat çektiği nokta, bu inanç kökleştikten sonra, devleti kuran güçlü "asabiye"nin sürdürülmesine ihtiyaç kalmamasıdır. İbn Haldun'a göre liderliğin ortaya çıkması, belirli bir seviyeye ulaşması ve devam edebilmesi için adalet vazgeçilmez bir ilkedir. Ona göre liderlik, yalnızca bir makama atanmak ya da seçim yoluyla koltuğa oturmakla tamamlanmış sayılmaz; aksine bu süreç, liderliğin asıl başlangıcını teşkil eder. Siyasi liderin stratejik açıdan sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri, geleceği öngörebilme yeteneğidir. Bu yönüyle İbn Haldun, siyasi liderliğe ilişkin düşüncelerinde pragmatik olduğu kadar ileri görüşlü bir yaklaşım da sergilemiştir. İbn Haldun'un siyasal sistem üzerine geliştirdiği fikirler, İslam düşünce geleneği içinde şekillenmiştir. İslam siyaset felsefesi bağlamında yapılan çalışmalar, çoğunlukla seçim, saltanat, adalet, veraset, biat, zulüm, istişare ve hilafet (imamet) gibi kavramlar etrafında ele alınmıştır. Bu kavramlar hem liderin toplumsal meşruiyetini hem de siyasal düzenin sürekliliğini sağlayan temel sütunlar olarak değerlendirilmiştir. İbn Haldun'un yaklaşımı, siyasi liderliğin yalnızca bireysel niteliklere değil, aynı zamanda toplumsal, dini ve kültürel değerlerle uyumlu bir yapı üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.
- ii. **Niccol  Machiavelli**'nin siyasi liderlik yaklaşımı, daha pratik ve güç merkezli bir perspektife sahiptir. Machiavelli, üç tür hükümdarlıktan söz etmektedir: soydan geçen hükümdarlık, karma hükümdarlık ve yeni hükümdarlık. Soydan geçen hükümdarlıklarda liderin işi görece kolaydır; zira halk, geleneklerin sağladığı meşruiyetle bu hükümdarlığı benimser. Karma hükümdarlık, başka bir hükümdarlığın parçası veya devamı niteliğindedir. Machiavelli'nin asıl ilgisi ise yeni hükümdarlıklara yöneliktir. Yeni hükümdarlıklar halkın daha iyisini arayışı nedeniyle kırılğan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle yeni hükümdar, iktidarını sağlamlaştırmak için zorlayıcı yöntemlere, hatta zorbalığa başvurabilir. Ona göre, iktidarın korunması bu noktada bir zorunluluk halini alır. Machiavelli'nin siyasal düşünceye kazandırdığı en önemli yenilik, siyaseti ahlak ve dinden bağımsız bir alan olarak ele almasıdır. Onun yaklaşımı, siyaseti skolastik düşüncelerin etkisinden kurtarıp gerçekçilik temelinde yeniden tanımlamıştır. Machiavelli'ye göre güçlü

bir lider, her durumda merhametli, insancıl, vefalı, doğru ve dindar bir kişi olarak görünmelidir. Bu niteliklere fiilen sahip olmasa bile, liderin en azından bu özelliklere sahipmiş gibi davranması, siyasal meşruiyet ve toplumsal kabul açısından zorunludur. Böylelikle liderin başarısı, gerçekte kim olduğundan çok, toplum karşısında nasıl görüldüğü ve hangi algıyı inşa edebildiğiyle yakından ilişkili hale gelmektedir.

- iii. **Max Weber**'in siyasi liderlik teorisi iserasyonel-legal otorite çerçevesinde değerlendirilir. Weber, siyasi liderlerin faaliyetlerini sürdürebilmek için hem manevi hem de maddi ödüller üzerinden işleyen bir yandaşlar aygıtına ihtiyaç duyduğunu belirtir. Bu mekanizma sayesinde lider, takipçilerini harekete geçirebilir ve geleceğini şekillendirebilir. Ancak Weber, liderin her zaman faaliyetlerinin sonuçlarını öngöremeyeceğini de vurgular. Ona göre siyasetle uğraşan kişi, tüm belirsizliklere rağmen başarıya ulaşabilirse “lider” ya da “kahraman” mertebesine yükselir; fakat başarısız olsa dahi bu sonucu kabullenebilecek bir psikolojik dirence sahip olması gerekir. Weber, egemenliğin meşrulaştırılmasını sağlayan içsel gerekçeleri üç ideal tip üzerinden açıklamaktadır: geleneksel otorite, karizmatik otorite ve yasal-rasyonel otorite. Ona göre meşru otoritenin bu üç saf türü, tarihsel ve toplumsal bağlamlara göre farklı şekillerde ortaya çıkar. Geleneksel otorite, köklü inanç ve alışkanlıkların sürekliliğine dayanırken; karizmatik otorite, liderin olağanüstü kişisel nitelikleriyle kitleler üzerinde yarattığı inançtan beslenir. Yasal-rasyonel otorite ise hukukun üstünlüğü ve kurumsallaşmış kurallar çerçevesinde işler. Bu bağlamda, Weber'in meşruluk tipolojisi, otoritenin kaynağını rasyonel temeller, geleneksel değerler ve karizmatik özellikler arasındaki karşılıklı bağımlılıklarda arar. Günümüzde ise otoritenin meşruiyeti çoğunlukla demokratik mekanizmalar, kurumlar ve süreçler üzerinden tesis edilmektedir. Seçimle işbaşına gelen liderler ve demokratik usullerle işleyen siyasal kurumlar, modern toplumlarda meşru otoritenin temel kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, Weberci tipolojinin izleri hâlâ siyasi liderlik analizlerinde görülebilir; karizmatik liderlik figürlerinin yükselişi veya geleneksel otoritenin kimi toplumsal yapılarda sürmesi, otoritenin çok boyutlu doğasını gözler önüne sermektedir.

Genel olarak, siyasi liderlik, farklı etki ve faktörlere tabi olan çok boyutlu bir olgudur. Liderlerin kim oldukları, takipçileriyle ve vatandaşlarıyla nasıl etkileşim kurmaları gerektiği konusunda literatürde ve pratikte çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, ülkelere göre farklılık gösterebildiği gibi din, kültür, zihniyet ve toplumsal normlar gibi değişkenlerden de etkilenmektedir. Siyasi liderlik, insan doğasının hem olumlu hem de olumsuz

yanlarını, aynı zamanda siyasal yelpazenin tüm tonlarını yansıtabilen bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, liderlerin tutarlılık göstermeleri, işlerinde süreklilik sağlamaları ve tarafsızlık ilkesine bağlı kalmaları esastır. Halkın liderlere duyduğu güven kırıldığında, bu meşruiyetin yeniden tesis edilmesi oldukça g  tt r (Popova, 2019: 270).

Günümüzde siyasal liderlik, küreselleşme, dijitalleşme ve iletişim teknolojilerindeki dönüşümler nedeniyle benzeri görülmemiş bir değişim süreci yaşamaktadır. Geçmişte siyasal rekabet seçim afişleri, broşürler veya televizyon tartişmaları üzerinden şekillenirken, günümüzde internet, sosyal medya platformları ve dijital veri akışı siyasal iletişimin ana kanalları haline gelmiştir. Büyük Veri, sahte haberler, mikro hedefleme ve dijital manip lasyonlar siyaset sahnesinde sıradan araçlar hâline gelmiştir. Bu bağlamda hem seçmenlerin hem de siyasal aktörlerin davranışlarını ve beklentilerini bu yeni koşullara göre uyarlamaları zorunluluk halini almıştır (Popova, 2019: 270). Ancak tüm bu dönüşümlere rağmen değişmeyen bir gerçek vardır: Siyasal liderler, hangi ideolojik gelenekten veya siyasal yelpazeden gelirse gelsinler, kamuoyunun beklentilerini karşılamak, toplumsal güveni korumak ve meşruiyetlerini sürdürebilmek zorundadır.

Siyasal Liderlik  zellikleri

Siyasal kültür, liderlik ve iletişim ekseninde ideolojilerin giderek silikleştiği, fikir ve eylemlerin birbirine benzemeye başladığı bir süreçte seçmenin oyunu kazanmak, yalnızca rasyonel politik argümanlarla değil, aynı zamanda duygusal bağ kurma becerisiyle de mümkün hale gelmiştir. Günümüzde artık bir ‐liderlik  ağı‐ndan söz etmek yanlış olmayacaktır. Siyasal partilerin vaatlerinin, vizyonlarının ve ideolojik duruşlarının giderek birbirine yaklaşması, seçmenin partiler yerine liderleri merkeze almasına yol açmıştır. Geçmişte seçmenler büyük ölçüde partilerle  zdeşleşirken, günümüzde siyasal kimlikler giderek lider figürleri etrafında şekillenmektedir. Bu durum, modern siyasette liderlerin yalnızca temsil değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet ve güvenin başlıca taşıyıcıları haline geldiğini göstermektedir ( etin, 2025: 129).

Siyasal liderlerin karakterleri, kişilik özellikleri ve yetenekleri – ister kalıtsal isterse öğrenilmiş olsun –  stlendikleri görevlerin icrasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Liderin yalnızca stratejik hedeflere ulaşmak için müzakere ve istişare süreçlerinde beceri setini etkin biçimde kullanması değil, aynı zamanda sahip olduğu kişisel nitelikleri, davranış biçimleri ve toplumsal algısı da liderlik performansının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda siyasal liderlik, kişilik ile becerilerin bütünleştiği ve toplumsal süreçlere yön veren çok boyutlu bir pratik olarak değerlendirilebilir (Ofosu-Anim, 2022: 404).

Siyasi lider, yönettiği siyasi partinin hedeflerine ulaşabilmesi için yüksek düzeyde ikna, inandırma ve bağlılık oluşturma kapasitesine sahip olmalıdır. Zira, diğer birçok örgütte olduğu gibi maddi ödüllendirme (ücret artışı, terfi, izin vb.) ya da yaptırım (işten çıkarma, maaş kesintisi, terfi engelleme vb.) araçlarına doğrudan sahip değildir. Bu bağlamda siyasi liderin en önemli gücü, takipçileri üzerinde yaratacağı ikna edici etki ile kendisine yönelik geliştireceği hayranlık, sevgi ve saygı ortamıdır. Dolayısıyla, siyasi liderin kişilik özellikleri, iletişim becerileri ve karizma unsurları, diğer örgütsel liderlik türlerine kıyasla çok daha kritik bir rol oynamaktadır (Özgül, 2015: 152).

Siyasi liderlik, yalnızca akla değil, aynı zamanda kalbe de hitap edebilme sanatıdır. Etkili liderler, takipçilerine ilham verme ve onları ortak bir ideal etrafında seferber etme sorumluluğu taşırlar. Tarihin yönünü değiştiren büyük fikirler, kendi başlarına varlık kazanamaz; bu fikirlerin toplumsal kabul görmesi, onları savunup hayata geçiren güçlü liderlerin varlığıyla mümkündür. Bu bağlamda siyasi liderler, bir yandan stratejik düşünme kapasitesiyle rasyonel akla seslenirken, diğer yandan karizmatik ve sembolik yönleriyle kitlelerin duygularını harekete geçirerek kolektif eylemi mümkün kılarlar (Ergezer, 2003: 128).

Siyasal toplulukların veya örgütlü grupların liderleri genellikle güçlü bir misyona ya da çağrıya sahip kişiler olarak öne çıkarlar. Bu tür liderlerin yokluğunda, toplumsal dönüşüm süreçlerini tetikleyen devrimci hareketlerin başlatılması mümkün görünmemektedir. Nitekim sendikal örgütlenmelerin de tarihsel bağlamda devrimci faaliyetlere benzer dinamikler taşıdığı görülmektedir; zira her iki durumda da lider, kolektif enerjiyi yönlendiren, üyeleri ortak bir hedef doğrultusunda mobilize eden ve harekete geçirici söylemler üreten temel aktör konumundadır. Bu açıdan liderlik, yalnızca bir organizasyonun idaresi değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin doğuş ve gelişiminde katalizör bir işlevdir (Lipset, 1960: 385).

Siyasi liderlik, değişen koşullar altında stratejik kararlar alabilme, bu kararları etkili biçimde uygulayabilme ve belirlenmiş misyon ile hedefler doğrultusunda takipçileri ortak amaç etrafında seferber edebilme yetkinliklerini kapsar. Etkin bir siyasi lider, temsil ettiği topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeli; kişisel ya da grup temelli çıkarların ötesinde, liderlik ettiği topluluğun bütünsel yararını ve gelecekteki refahını önceliklendirmelidir. Bu bağlamda, siyasi liderin meşruiyeti yalnızca yönetsel yeteneklerinden değil, aynı zamanda hizmet ettiği topluma duyduğu bağlılıktan ve bu bağlılığı somut politika ve eylemlerle hayata geçirme kapasitesinden beslenir (Ünal Erzen, 2008: 73).

Siyasal popülerlik, duraĝan deĝil, dinamik bir olgudur. Bir liderin veya politik söylemin geçmişte toplum nezdinde geniş kabul görmesi, aynı etkinin gelecekte de devam edeceĝi anlamına gelmez. Zira toplumsal beklentiler, ekonomik koşullar, siyasal gündemler ve kültürel deĝerler sürekli dönüşüm içerisinde. Bu nedenle halk, d n n siyasal atmosferinde cazip görünen bir söylem veya liderlik tarzını bugün aynı ölçüde benimsemeyebilir (Bennett, 1999: 70). Siyasi liderliĝin s rd r lebilirliĝi, geçmişte saĝlanan pop lerliĝi korumaktan ziyade, deĝi en koşullara uyum saĝlayarak yeni bir meşruiyet ve çekim gücü üretebilme kapasitesiyle doĝrudan ilişkilidir.

Siyasi liderler, liderlik ettikleri toplulukların inşasında belirleyici rol üstlenirler; ancak aynı zamanda takipçileri tarafından eleştirel biçimde deĝerlendirilmeye açıktırlar. Toplumun beklentilerini kar ılayamayan liderler, baĝlılıkların zayıflaması, meydan okumalarla kar ıla ma veya toplumsal desteĝin başka aktörlere yönelmesi gibi risklerle karşı karşıya kalabilirler. Dolayısıyla, siyasi liderlik yalnızca otoriteyi sürdürme deĝil, aynı zamanda sürekli bir ikna, güven inşası ve meşruiyet üretme pratiĝidir (Torfing ve Ansell, 2017: 6). Bu çerçevede, liderliĝin yalnızca iktidarı elde tutmak deĝil, aynı zamanda toplumla sürekli etkileşim içinde güven ve meşruiyet üretme süreci olduĝuna dikkat çekmek gerekir. Toplumun beklentilerine duyarlı olamayan liderler, hızla desteĝini kaybedebilirken; etkili iletişim kurabilen ve sosyal uyum kapasitesi yüksek olan liderler, siyasal me ruiyetlerini pe i tirme avantajına sahip olurlar. Dolayısıyla liderin kişisel nitelikleri ve iletişim becerileri, siyasal liderliĝin s rd r lebilirliĝi açısından kritik önemde g r lmektedir.

Sosyal uyum kapasitesi yüksek ve iletişim becerileri geli mi  siyasi liderler, vizyon sahibi, yaratıcı, cesur, deĝi imlere açık, hızlı karar alabilen ve istikrarlı kişilik özellikleriyle  ne çıkarlar. Bu tür liderler, çevrelerindeki bireylerin davranışlarına karşı duyarlı olmaları sayesinde, toplumsal beklentileri doĝru okuyabilme ve buna uygun stratejiler geliştirme yeteneĝine sahiptirler. Ayrıca kişisel çekicilikleri, karizmatik duruşları, hitabet g  leri, etkileyici konuşma tarzları ve kitleleri harekete geçirebilme becerileri, onları seçmenleri üzerinde güçlü bir etki yaratabilen aktörler haline getirir. Siyasi liderlerin bu bireysel özellikleri, yalnızca toplumsal desteĝi artırmakla kalmaz, aynı zamanda takipçileri yönlendirme ve politik hedeflere seferber etme süreçlerinde de belirleyici rol oynar (Bakan ve Doĝan, 2013: 344). Tarhan'a göre siyasi liderler a aĝıdaki özellikleri barındırmalıdır (akt.  nal Erzen, 2005: 73):

1. **Çalışkanlık ve Hizmet Odaklılık:** Siyasi liderler, görevlerini yüksek bir çalışma disipliniyle yerine getirir; kişisel rahatlarını ikinci plana atarak hizmet etme sürecinden tatmin duyar ve yoĝun tempoda çalışmaktan geri durmazlar.

2. **Fikir Tutarlılığı ve Güvenilirlik:** Benimsedikleri bir düşünceyi kararlılıkla savunur; davranışları bu düşünce etrafında şekillenir. Bu tutarlılık, öngörülebilirlik ve güven duygusunu pekiştirir. Paylaşımıcıdır, bencil davranmazlar ve güvenilirlikleri nedeniyle iş birliğinde tercih edilirler.
3. **Zaman Yönetimi ve Gerçekçilik:** Zamanlarını etkin biçimde kullanır, önemli ile önemsizi ayırt ederler. Gerçekleştirilebilir ile gerçekleştirilemez olanı ayırma becerileri, onları hayalcilikten uzaklaştırarak gerçekçi bir bakış açısına yöneltir.
4. **Zihinsel Yeterlilik ve Gelişim Açıklığı:** Olayları geniş bir perspektiften değerlendirebilir, kendi eksiklerini fark ederek bunları gidermeye çalışırlar. Bilgiye açıktırlar ve sürekli kendilerini geliştirme çabası içindedirler.
5. **Uzlaşmacılık ve Samimiyet:** İnsan ilişkilerinde uzlaşmacı ve yakın bir tutum sergilerler. Samimiyetleri, onları yapay bir imaj yaratma çabasından uzaklaştırır; oldukları gibi görünmeleri güvenilirliklerini artırır.
6. **Toplumsal Çıkar Önceliği:** Hizmet ettikleri toplumun çıkarlarını, kişisel veya partisel çıkarların önünde tutarlar. Bu yaklaşım, devlet adamı kimliklerinin siyasetçi kimliklerinin önüne geçmesini sağlar.
7. **İletişim ve Duyarlılık:** Çalışma arkadaşlarıyla sürekli iletişim hâlinindedirler; onların duygu ve düşüncelerine değer verir, bu unsurları karar süreçlerinde dikkate alırlar.
8. **Katılımcı Karar Alma ve Adalet:** Karar süreçlerinde takipçilerine danışarak kapsayıcı ve birleştirici bir rol oynarlar. Ahlaki ilkelere bağlı kalır, adalet duygusunu hem söylem hem eylemlerinde yansıtır.

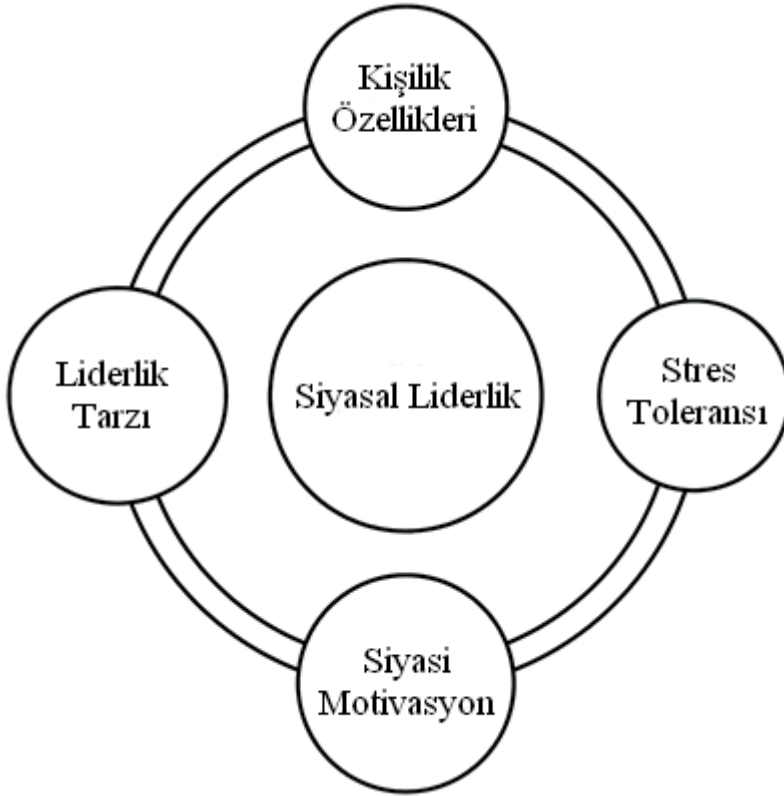
Tarhan'ın siyasal liderlere atfettiği bu sekiz özellik, liderlik olgusunun hem kişisel hem de toplumsal boyutunu aynı anda kavrayan bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Çalışkanlık, zaman yönetimi ve zihinsel yeterlilik gibi bireysel nitelikler liderin kişisel kapasitesini ve verimliliğini güçlendirirken; uzlaşmacılık, katılımcı karar alma ve toplumsal çıkarları önceleme gibi sosyal yönelimli özellikler, liderin meşruiyetini ve takipçileriyle kurduğu güven ilişkisini pekiştirmektedir. Bu özelliklerin her biri, siyasi liderliği yalnızca iktidar mücadelesi değil, aynı zamanda adalet, etik değerler ve toplumsal faydaya dayalı bir hizmet pratiği olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla Tarhan'ın yaklaşımı, siyasal liderliği çok boyutlu bir görev olarak ele almakta; liderin hem bireysel karizması hem de toplumsal sorumluluk bilinciyle varlık göstermesini gerekli kılmaktadır.

Bir başka ifade ile siyasi liderlik yalnızca bireysel nitelikler veya toplumsal beklentilerle sınırlı değildir, bu iki boyut sürekli etkileşim içindedir. Bu bağlamda, liderin kişisel özellikleri ve toplumsal sorumluluk anlayışı, onu diğer liderlik biçimlerinden ayıran değer temelli bir yaklaşımın da zeminini hazırlar. Liderin kararlılığı, adanmışlığı ve vizyoner bakışı bu noktada devreye girerek, siyasi liderliği daha stratejik, daha bütüncül ve daha dönüştürücü bir olgu haline getirmektedir. Yani siyasi liderleri, diğer liderlik biçimlerinden ayıran temel unsurlar arasında, benimsedikleri değerler konusundaki kararlılık, bu değerlere yönelik tam bir adanmışlık ve olayları çok boyutlu biçimde, geniş perspektiflerden değerlendirebilme yeteneği  ne çıkar ( nal Erzen, 2008: 73). Bu  zellikler, siyasi liderlerin hem stratejik vizyon geliştirme hem de uzun vadeli toplumsal hedeflere odaklanma kapasitelerini güçlendirir; aynı zamanda onları değişken koşullar altında bile tutarlılık ve bütünlük sergileyen aktörler haline getirir.

Siyasi liderlik görevini üstlenen bireylerin, bu rolü toplumu oluşturan tüm kesimleri kapsayacak ve onları ortak bir gelecek vizyonuna taşıyacak şekilde icra etmeleri esastır. Lider, her yurttaşını kapsayıcı bir yaklaşımla kucaklamalı ve temsil ettiği toplumsal yapıya karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi temel bir ilke haline getirmelidir. S ylen ve eylemlerinde tutarlılığı gözetmeli, topluma güven aşılamalı ve gerektiğinde cesur kararlar alabilmelidir. Toplumsal yarar, bireysel çıkarların önünde tutulmalı; yol gösterici bir vizyon ve güçlü bir öngörü kabiliyetiyle kararlı adımlar atılmalıdır. Siyasi iletişimde etkinliğin önemli bileşenlerinden biri olan lider imajı, bu sürecin tamamlayıcı unsurunu oluşturur. İmaj, siyasi liderin toplumsal yapıda görünürlük kazanmasına, kitleler nezdinde olumlu bir algı yaratmasına ve bu algının sürdürülebilir olmasına katkı sağlar. Bu bağlamda, güçlü bir imaj, siyasi liderin başarisında belirleyici faktörlerden biri olarak öne çıkar (Bozdoğan, 2020: 271).

Siyasi liderlik, mevcut politikaların edilgen bir biçimde izlenmesini değil, yeni politikaların üretilmesini ve gündemin aktif biçimde şekillendirilmesini gerektirir. Büyük siyasi liderler, başkalarının belirlediği stratejilerin peşinden gitmekten ziyade, kendi geliştirdikleri vizyon doğrultusunda politika üretilir ve bu politikalar üzerinden kamuoyunu yönlendirirler (Ergezer, 2003: 129). Böylece, siyasi tartışmaların  er evesi ve gündemin y n  büyük ölçüde liderin ortaya koyduğu fikirler tarafından belirlenir. Bu bağlamda, siyasi liderlik yalnızca var olan sorunlara tepki vermek değil, aynı zamanda yeni yönelimler inşa ederek toplumsal ve siyasi alanı d n ştirme kapasitesini de ifade eder.

Ofosu-Anım'ın (2022: 412) çalışması, siyasi liderliğin temelini oluşturan kavramları sistematik biçimde ele almayı amaçlayan kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, siyasi liderliği yalnızca belirli bir disiplinin sınırları içinde değerlendirmek yerine, disiplinlerarası bir bakış açısıyla inceleme olanağı vermektedir. Kavramsal çerçeve yöntemi, siyasi liderliğin daha derinlikli bir biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacak alternatif düzenleme ve yapıların ortaya konmasına imkân tanımaktadır. Böylece liderliğe dair tarihsel olarak göz ardı edilmiş boyutlar görünür hale gelirken, siyasi liderliğin bir çalışma alanı olarak gelişimi için de daha kapsamlı teorik açılımlar mümkün olmaktadır.

Şekil 1. Siyasi liderlik kavramları

Kaynak: Ofosu-Anım, D. (2022). *Political leadership: A new conceptual framework. Open Journal of Leadership*, 11(4), 398-421.

Siyasi liderliğin kavramsal çerçevesi, bir dizi temel kavramın analiz edilmesine dayanır. Bu çerçeve, liderliği yalnızca bireysel özelliklere indirgemek yerine, stres toleransı, liderlik tarzları, motivasyon ve kişilik

 zellikleri gibi unsurları siyasal bağlamda birbirleriyle ilişkilendiren ontolojik bir yaklaşım sunar. Kavramlar arasındaki etkileşim, siyasal liderliğin anlaşılmasına yönelik daha bütüncül bir perspektif geliştirilmesine olanak tanır. Böylece liderliğin belirleyici faktörleri, siyasal söylemdeki yerleri ve toplumsal anlamları görünür kılınır (Ofosu-Anım, 2022: 413):

- i. **Kişilik  zellikleri**, siyasal liderliğin temel belirleyenlerinden biridir. Karizma, bireysellik, mizaç, karakter ve davranış biçimleri, liderin hem kişisel hem de siyasal hedeflerine ulaşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Liderlerin kişilik özelliklerinin incelenmesi, karar alma süreçlerinin dayandığı davranış kalıplarını anlamak açısından güvenilir bir zemin sağlar. Nitekim literatürde, liderlik tarzlarının büyük ölçüde kişilik özelliklerinden etkilendiği ve bazı kişilik profillerinin siyasal liderlik için diğerlerine göre daha elverişli olduğu ortaya konmuştur.
- ii. **Liderlik tarzı**, liderin paydaşlarla etkileşim biçimini ve belirlenen hedeflere ulaşmadaki etkinliğini açıklayan önemli bir kavramdır. Danışmacı, katılımcı veya müzakereci yaklaşımlar, otoriter ve baskıcı liderlik tarzlarına kıyasla daha demokratik ortamlarda kabul gören, toplumsal desteği güçlendiren modellerdir. Günümüzde özellikle eşitlikçi ve kapsayıcı liderlik anlayışlarının, demokratik sistemlerde daha olumlu değerlendirildiği g r lmektedir.
- iii. **Siyasal motivasyon**, liderliğin bir diğer asli unsurudur. Toplumun genelinde siyasal liderler görevlerinden ayrılıp eşdeğer veya daha üst statüdeki görevlere gelebilirler (Lipset, 1960: 394). Her lider, bir pozisyon ya da temsil alanı arayışı içindedir. Bu motivasyon kişisel veya toplumsal, arzu edilen veya istenmeyen amaçlara yönelebilir. Ancak hangi amaçla olursa olsun, liderin karar alma süreçlerinde motivasyon belirleyici bir rol oynar ve siyasal sonuçları şekillendiren kritik bir unsur olarak karşımıza çıkar.
- iv. **Stres toleransı** ve kriz yönetimi liderliğin doğasını belirleyen faktörlerden biridir. Krizlerin siyasetin kaçınılmaz bir parçası olduğu sıkıca vurgulanmaktadır. Ancak asıl önemli olan, liderin bu krizleri nasıl tolere ettiği, nasıl yönettiği ve hangi stratejilerle c z m ürettiğidir. Kriz anlarında sergilenen tutum, liderin karakterini ve siyasal meşruiyetini doğrudan etkiler.

Siyasal liderliğin kavramsal çerçevesine dair bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, liderliğin tek bir boyuta indirgenemeyecek kadar karmaşık bir olgu olduğu ortaya çıkmaktadır. Kişilik  zellikleri, liderin karar alma süreçlerinde sergilediği davranış kalıplarını şekillendirirken; liderlik

tarzı, bu kalıpların çevreyle nasıl bir etkileşim ürettiğini belirler. Motivasyon, liderin hareket alanını ve yönelimini tayin eden içsel bir güç kaynağı olarak öne çıkarken; stres toleransı ve kriz yönetimi ise liderliğin sürdürülebilirliğini ve meşruiyetini doğrudan etkileyen kritik bir sınav işlevi görmektedir. Bu açıdan bakıldığında, siyasi liderlik yalnızca bireysel yetenek veya karizma ile açıklanamaz; aksine, bireysel kapasite ile toplumsal bağlamın dinamik etkileşimini hesaba katan bütüncül bir perspektif gerektirir.

Bu kavramsal çerçeve, siyasi liderliğin tarihsel olarak nasıl şekillendiğini ve bireysel özellikler, liderlik tarzı, motivasyon ile kriz yönetimi gibi unsurların liderlik olgusunu nasıl çok boyutlu hale getirdiğini göstermektedir. Ancak liderliğin bu kuramsal temelleri, günümüz koşullarında daha karmaşık ve çok katmanlı sınamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Küreselleşmenin, teknolojik dönüşümün ve toplumsal çeşitliliğin giderek arttığı çağımızda, siyasi liderlik yalnızca teorik açıklamalarla değil, aynı zamanda pratikte sergilenen yeni stratejiler ve toplumla kurulan ilişkiler üzerinden de değerlendirilmek durumundadır. Bu bağlamda, “günümüzde siyasi liderlik” başlığı altında çağdaş liderlerin nasıl konumlandığını ve hangi dinamiklerle öne çıktığını tartışmak önem kazanmaktadır.

Günümüzde Siyasi Liderlik

Son yıllarda siyasal liderlik, yalnızca ideoloji ve karizma ekseninde değil; iletişim teknolojileri, dijital medya ve veri odaklı stratejilerle şekillenen daha karmaşık bir arenada işlemektedir. Geleneksel kitle iletişim araçları artık tek belirleyici kanal olmaktan çıkarken, sosyal medya platformları, algoritmalar, kişiselleştirilmiş mesajlaşma ve yapay zekâ destekli kampanyalar, liderlerin hem meşruiyet üretiminde hem de seçmen mobilizasyonunda yeni araçlara yönelmelerini sağlamaktadır. Bu bölümde, sosyal medya, popülizm, post-truth siyaset ve yapay zekâ gibi çağdaş dinamiklerin siyasal liderlik üzerindeki etkisi incelenecektir.

Post-truth çağın en dikkat çekici özelliği, bireylere kendi gerçekliklerini seçme imkânı sunmasıdır. Bu bağlamda nesnel olgular ve kanıtlar, çoğu zaman mevcut inançların ve önyargıların gölgesinde kalmaktadır. Liderler ise bu ortamı, yanılsamayı ve aldatmayı siyasal destek üretmenin meşru araçları haline getirerek daha da pekiştirmektedir. Böyle bir dünyada hakikat, ikna edici retorik ve kurgulanmış anlatılar karşısında geri plana itilmekte; hatta yalan, yalnızca tolere edilmekle kalmayıp kimi zaman ödüllendirilen ve başarıya götüren bir strateji olarak işlev görmektedir (Lewandowsky, Ecker ve Cook, 2017: 361).

Sosyal medya, liderlerin halkla doğrudan ve aracısız iletişim kurma olanağı veren ve tüm insanlığın hayatında oldukça önemli yer kaplayan bir unsurdur. Günümüzde geleneksel medya aracılarının etkisi hızla azalırken, liderler kendi mesajlarını sosyal medya sayesinde doğrudan kitlelere iletebilmektedir. Bu durum da liderin söylem kontrolünü genişletmekte ve mesajların editöryal filtrelerden geçmeden yayılmasını sağlamaktadır. Sosyal medya platformları, kullanıcı verilerini kullanarak mesajları dar hedef gruplara ulaştırma imkânı sunmaktadır. Popülist liderler de özellikle bu stratejiyi kullanarak duygusal söylemlerle hızlı etki yaratabilmektedirler. Hal böyle olunca da popülist partiler ve liderler sosyal medyanın bu gücünden hızlı bir şekilde yararlanmak için onu tüm siyasi iletişim kanallarına entegre etmişlerdir. Nitekim sosyal medya ile birlikte popülizm artık günümüzdeki ana akımlardan birine dönüşmüştür (Jacobs, 2025). Bu sayede liderlerin seçmenlerle ve kitlelerle duygusal bağ kurmaları da oldukça kolaylaşmaktadır.

Siyasal liderler, siyaset biliminin hemen her olgusunun merkezinde yer almakta, popülizm ise bu durumun en çarpıcı örneklerinden birini oluşturmaktadır. Literatürde geniş bir kabul gören yaklaşıma göre, popülizmin farklı biçimlerdeki tezah rlерinin ardında, kitleleri seferber edebilen ve çoğu zaman partilerini radikal reformlar doğrultusunda yönlendiren güçlü lider figürleri bulunmaktadır. Popülist hareketlerin çoğunlukla gösterişli, karizmatik ve otoriter nitelikleriyle  ne çıkan liderler etrafında şekillendiği açıktır. Bu liderler, söylem ve davranışları aracılığıyla kendilerini ‐halkın gerçek sesi‐ olarak konumlandırarak toplumsal destek üretilirler. Nitekim İngiliz siyaset bilimci Paul Taggart’ın ifadesiyle, popülizm ‐*en sıradan insanlara liderlik etmek için en sıra dışı bireyleri*‐ gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşım, popülizmin hem lider merkezli yapısını hem de liderlerin kitlelerle kurduğu özgün bağın belirleyici rolünü ortaya koymaktadır (Mudde ve Kaltwasser, 2017: 62). Popülizmin bu lider merkezli doğası, günümüzde özellikle dijital iletişim araçlarının etkisiyle daha görünür ve güçlü bir hâle gelmiştir.

Ancak popülizmin bu güçlü lider merkezli doğası, dijital çağda yalnızca daha görünür olmakla kalmamış, aynı zamanda daha da sorunlu hâle gelmiştir. Sosyal medya platformları, popülist liderlere doğrudan ve aracısız iletişim imkânı tanırken, aynı zamanda demokratik tartışma zemininin daralmasına yol açmaktadır. Algoritmaların, kullanıcıların yalnızca kendi düşünce dünyalarıyla uyumlu içeriklerle karşılaşmalarını teşvik etmesi, lider söylemlerini yankı odalarında güçlendirerek eleştirel düşünceyi bastırma riskini beraberinde getirmektedir. Böylece popülizmin kitleleri seferber edici işlevi, demokratik çoğulculuğu zenginleştirmekten çok, toplumsal kutuplaşmayı derinleştiren bir mekanizma hâline dönüşmektedir.

Nitekim sosyal medya algoritmaları, kullanıcılara benzer görüşleri sunma eğilimindedir, bu durum da “yankı odası” etkisini artırmakta ve kutuplaşmayı beslemektedir. Bu süreç her ne kadar liderin söylemini daha etkili kılıyor olsa da eleştirel düşüncüyü zayıflatma riski taşımaktadır. Çünkü X (eski adıyla Twitter), Facebook ve Instagram gibi dijital platformlar, yalnızca bilgi paylaşımının araçları değil, aynı zamanda bireylerin düşünce kalıplarını şekillendiren güçlü aktörlerdir. Bu platformların algoritmik işleyişi, kullanıcıların hangi bilgilere maruz kalacağını belirleyerek, sivil katılım biçimlerini dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Böylelikle sosyal ağlar, kamusal alanın yapısını yeniden tanımlamakta ve demokratik süreçler üzerinde derinlemesine etkiler yaratabilmektedir (Olaniran ve Williams, 2020: 77).

Sosyal medya platformlarında trend olma, gönderi paylaşma, beğeni alma ve yeniden gönderi yapma gibi etkileşim göstergeleri, gündem belirlemede başlıca ölçütlere dönüşmüştür. Ancak bu metrikler kolaylıkla manipüle edilebilir, ücret karşılığı satın alınabilir veya sahte hesaplar aracılığıyla yapay biçimde şişirilebilir; dolayısıyla bir içeriğin yüksek etkileşim alması, onun çoğunluğun görüşünü ya da gerçekliği yansıttığı anlamına gelmez. Nitekim bu tür paylaşımlar, inanılabilirlik kazanacak ve gerçek gibi algılanacak biçimde tasarlanmakta; sonuç olarak popülist söylemler ya da öne çıkarılmak istenen siyasi gündemler, gerçekte desteklenmedikleri hâlde özgün ve otantikmiş izlenimi üretebilmektedir. Sosyal ağlarda yanlış bilgi, komplo teorileri ve aşırı iddiaların yayılma hızı çoğu zaman doğrulanmış bilginin yayılma hızını aşar; dolayısıyla yanlışların doğruluğu sonradan çürütüldüğünde bile, toplumsal algı üzerindeki zarar geri döndürülemez olabilmektedir. Bu dinamik, dijital kamusal alanın kırılganlığını ve demokratik süreçler açısından ciddi bir risk kaynağını işaret etmektedir (Olaniran ve Williams, 2020: 87).

Dijital bağlamda popülist liderlik, metin, video ve etkileşim üzerinden “halkla konuşma” stratejisiyle yürütülür. Sosyal medya, popülist liderler için gündem belirleme, kriz retoriği sürdürme ve muhalefeti geri plana atma imkânını güçlendirir. Popülist liderler, elitlerle halk arasında ikinci kutup kurarak “halkın sesi” iddiası oluşturur. Bu söylem, sosyal medya üzerinden canlı tutulur. Popülizmin dijital medya ile kuvvetli bağları, geleneksel aracılıktan kaçınma eğilimini destekler (Skolkay: 2021: 5). Hal böyle olunca da post-modern dönemde siyasi liderlik, dezenformasyonun yayılmasında da araçsallaşabilir.

Dijital bağlamda şekillenen bu yeni liderlik pratiği, popülizmin hem olanaklarını hem de risklerini aynı anda içinde barındırmaktadır. Bir yandan sosyal medya, liderlere halkla doğrudan temas kurma, söylemlerini geniş

kitlelere anında ulaştırma ve gündemi kendi lehlerine çerçeveleme fırsatı sunmaktadır. Öte yandan aynı süreç, dezenformasyonun yayılması, toplumsal kutuplaşmanın derinleşmesi ve demokratik tartışma zeminlerinin zayıflaması gibi ciddi tehlikeleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla dijitalleşme, popülist liderliğin cazibesini artırırken aynı zamanda onu demokratik değerler açısından daha tartışmalı bir hâle getirmekte; bu da günümüzde siyasi liderliğin doğasını yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.

Sonuc ve  neriler

Siyasal liderlik olgusuna ilişkin tarihsel ve kuramsal yaklaşımlar incelendiğinde, “büyük adam” teorilerinden Weberyen karizma kavramına, durumsallık yaklaşımlarından günümüzdeki dijital liderlik tartışmalarına kadar geniş bir yelpazede farklı bakış açıları ortaya çıkmaktadır. Antik  ağda Platon ve Aristoteles’in normatif liderlik modelleri, Machiavelli’nin iktidar stratejileri, Weber’in otorite tipolojisi ve Lasswell’in modern siyaset bilimi içindeki liderlik analizleri, liderlik olgusunun her dönemde farklı ihtiyaçlara ve bağamlara göre yeniden tanımlandığını göstermektedir.

Bu teorik miras, günümüzde özellikle popülizm ve dijitalleşme bağamında yeni tartışmalara kapı aralamaktadır. Popülist liderlerin, kitleleri mobilize etme gücünü karizmatik niteliklerle harmanlaması, bir yandan klasik karizma teorisiyle süreklilik kurarken, diğer yandan sosyal medya üzerinden inşa edilen yeni “*dijital karizma*” biçimleriyle ayrışmaktadır. Sosyal ağların yarattığı yankı odaları hem ideolojik hem de duyarlı liderlik tiplerinin farklı stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmakta; liderliğin meşruiyet üretme, ikna etme ve güven tesis etme boyutları daha da öne çıkmaktadır.

Günümüz siyasi liderliği ise küreselleşme, kültürel çeşitlilik, dijitalleşme ve ideolojik belirsizlikler gibi dinamiklerle şekillenmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi popülizmin yükselişi ve sosyal medyanın kamusal alanı dönüştürücü etkisi, liderliği daha görünür ve etkili hâle getirirken aynı zamanda demokratik süreçler için kırılğan bir zemin yaratmaktadır. Bu çelişkili tablo, siyasi liderliği hem daha gerekli hem de daha tartışmalı bir konumda bırakmaktadır.

Dolayısıyla siyasi liderlik, tarihsel süreklilik ile  ağdaş kırılmaların keşişiminde yer alan bir olgu olarak kavramsallaştırılabilir. Liderlik, artık yalnızca bireysel özelliklerin veya toplumsal bağamların ürünü değil; aynı zamanda küreselleşme, dijitalleşme ve toplumsal parçalanma gibi günümüz koşullarının şekillendirdiği dinamik bir süreçtir. Bu bağlamda, siyasi liderlik araştırmaları için bütüncül bir  er eve, hem klasik teorilerin sunduğu temel kavramları hem de  ağdaş pratiklerin ortaya çıkardığı yeni gerçeklikleri

birlikte değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Böyle bir sentez, siyasal liderliği yalnızca geçmişin mirası değil, aynı zamanda günümüz siyasetinin dönüştürücü bir unsuru olarak anlamamıza imkân tanır.

Bu çalışma, siyasal liderlik olgusunun tarihsel, kuramsal ve güncel boyutlarını ele alarak liderliğin yalnızca bireysel özelliklere indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapı arz ettiğini ortaya koymuştur. Antik dönemden modern siyaset bilimine uzanan süreçte liderlik, kimi zaman bireysel karizma ve doğuştan gelen yeteneklerle açıklanmış, kimi zaman toplumsal bağlam ve kurumsal koşulların belirleyiciliğine vurgu yapılmıştır. Günümüzde ise popülizm, sosyal medya, post-truth siyaset ve yapay zekâ gibi dinamikler, siyasal liderliğin doğasını yeniden şekillendirmekte; liderleri hem meşruiyet üretiminde hem de kitlelerle iletişim kurmada farklı araçlara başvurmaya zorlamaktadır.

Bu kapsamda gelecekte yapılacak olan siyasal liderlik çalışmalarının kapsamı, artık yalnızca bireysel lider niteliklerinin incelenmesiyle sınırlı tutulmamalıdır. Dijital çağda liderlik, teknolojik altyapılar ve dijital iletişim rejimleri üzerinden yeniden şekillenmektedir. Geleneksel karizma, hitabet veya ideolojik söylemler kadar, sosyal medya algoritmaları, veri analitiği, yapay zekâ destekli kampanya stratejileri ve çevrimiçi etkileşim biçimleri de liderliğin etkinliğini belirleyen unsurlar hâline gelmiştir. Bu nedenle, siyasal liderliği analiz eden araştırmalar, bireysel lider özelliklerini teknolojik imkânlarla kesişim içinde ele almalıdır. Aksi hâlde, liderlik çalışmalarının ortaya koyduğu sonuçlar güncel siyasal gerçekliği yansıtmakta yetersiz kalacaktır.

Günümüzde siyasal liderlik, yalnızca güçlü bir söylem kurma becerisine değil, aynı zamanda veriye dayalı stratejiler geliştirme kapasitesine de dayanır. Günümüz siyasetinde kamuoyu araştırmaları, sosyal medya analizleri, büyük veri ve yapay zekâ tabanlı öngörüler liderlerin karar alma süreçlerini yönlendirmektedir. Ancak bu araçlar, tek başına liderin toplumsal meşruiyetini garanti edemez. Aynı şekilde, salt söyleme dayalı karizmatik etki de veriyle desteklenmediğinde sürdürülebilir bir strateji olmaktan uzaklaşır. Dolayısıyla, etkili liderlik “veriyle ikna” ve “söylemsel ikna” yöntemlerinin dengeli bir şekilde kullanılmasını gerektirir.

Günümüzde siyasi liderliğin en dikkat çekici dönüşümlerinden biri, karizmatik otoritenin inşa edilme biçiminde ortaya çıkmaktadır. Weber’in klasik çerçevesinde karizma, liderin olağanüstü kişisel özelliklerinden ve kitleler üzerinde bıraktığı doğrudan etkiden beslenmekteydi. Ancak dijital çağda bu karizmatik bağ, artık yüz yüze temasın ötesinde, sosyal medya etkileşimleri, dijital görünürlük ve algoritmalar aracılığıyla üretilmektedir. Liderler, takipçi

sayıları, paylaşımlarına gelen beğeniler veya gündem oluşturma kapasiteleri üzerinden “*dijital karizma*” inşa etmekte ve meşruiyetlerini bu görünürlük üzerinden pekiştirmektedir.

Bu durum, karizmatik liderliği yalnızca kişisel niteliklere indirgemekten çıkararak, teknolojik altyapılarla i  i  geçmiş bir olguya dönüştürmektedir. Dijital karizma, bir yandan liderlerin geniş kitlelere doğrudan erişimini ve hızlı seferberlik yaratmalarını mümkün kılarken, diğer yandan yüzeysellik, manipülasyon ve sahte popülerlik risklerini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla siyasal liderlik araştırmalarında, karizmatik otoritenin bu yeni dijital boyutu göz ardı edilmemeli; liderlerin dijital görünürlük stratejileri ile halkla kurdukları etkileşim biçimleri, klasik karizma teorilerinin  ağdaş bir uzantısı olarak yeniden değerlendirilmelidir.

Popülizm,  ağdaş siyasal liderliğin en belirgin biçimlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Popülist liderler, halkı “elitlere karşı” mobilize eden bir söylem üzerinden hareket eder ve kendilerini “halkın gerçek sesi” olarak konumlandırırlar. Bu noktada liderin başarısı, katı bir ideolojik bütünlükten çok, kitlelerle kurduğu duygusal bağın gücüyle şekillenir. Duygusal bağın bu merkezi rolü, popülist liderliği yalnızca bir siyasi strateji olmaktan çıkararak, halkla doğrudan temas kurabilen, güven ve aidiyet hissi yaratabilen bir temsil biçimine dönüştürmektedir.

Gerçek-sonrası (post-truth)  ağ, siyasal liderlik açısından en kritik meydan okumaları beraberinde getirmiştir. Günümüz liderleri artık doğrulara dayalı argümanlardan çok, seçici bilgi kullanımı ve duygulara hitap eden söylemler üzerinden siyaset yapmaktadır. Bu durum, siyasal liderliği “bilgiye dayalı yönetim”den uzaklaştırarak, giderek “algı yönetimi”nin merkezde olduğu bir pratik haline getirmektedir. Böylece, rasyonel tartışmaların ve nesnel verilerin zemin kaybettiği, yerine duygusal çağrışımların ve simgesel dilin hâkim olduğu bir siyasal iletişim tarzı ortaya çıkmaktadır.

Post-truth dönemde liderlerin söylemleri, yalnızca politik tercihler üzerinde değil, aynı zamanda toplumsal kutuplaşmanın derinleşmesi üzerinde de etkili olmaktadır. Seçmenler, çoğu zaman doğrulanmış bilgiden ziyade kendi önyargıları ile uyumlu olan anlatılara yönelmekte; bu da liderlerin popülist stratejilerle daha kolay destek mobilize etmelerini mümkün kılmaktadır. Bu çerçevede, gelecekte yapılacak çalışmaların ve pratik siyasal önerilerin, liderlerin duygusal seferberlik ile bilgi temelli yönetişim arasındaki dengeyi nasıl kurabileceklerine odaklanması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Arklan, Ü. (2006). Siyasi liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 45-65.
- Bakan, İ. ve Doğan, İ. F. (2013). *Liderlik – Güncel Konular ve Yaklaşımlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Beetham, D. ve Boyle, K. (2020). Demokrasi Nedir? In: Giddens, A. (ed.) *Sosyoloji – Başlangıç Okumaları* (Çev.: G. Altaylar). Say Yayınları.
- Bennett, T. (1999). Popüler ve Popüler Kültür Politikası. In: Güngör, N. (ed.) *Popüler Kültür ve İktidar* (Çev.: T. Kızılok). Vadi Yayınları.
- Bozdoğan, M. A. (2020). Geçmişten Günümüze Siyasi Liderliğin Teorik Olarak Gelişimi. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 261-283.
- Canclini, N. G. (1999). Popüler Kültür ve Devlet. In: Güngör, N. (ed.) *Popüler Kültür ve İktidar* (Çev.: İ. Tekerek). Vadi Yayınları.
- Çetin, S. (2025). “Siyasi Liderlikte Temel Okumalar.” *Siyaset Biliminde Akademik Araştırma ve Değerlendirmeler* içinde (Ed.: A. Akıncı). Gaziantep: Özgür Yayınları. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub767.c3156>
- Çetin, S. (2025). Siyasi Liderlikte Temel Okumalar. In: Akıncı, A. (ed.) *Siyaset Biliminde Akademik Araştırma ve Değerlendirmeler*. Özgür Yayınları.
- Demirel, Y. ve Savaş, Y. (2017). Nepotizmin yenilik ve yetenek yönetimi üzerine etkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 129-142.
- Durmuş, G. (2025). Girişimci Liderlik. In: Eryeşil, K. & Aslan, A. (eds.) *Girişimcilikte Çeşitlilik ve Dönüşüm: Kurumsal, Sosyal, Kültürel ve Teknolojik Yaklaşımlar*. Özgür Yayınları. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub859.c3463>
- Ergezer, B. (2003). *Liderlik ve Özellikleri* (5. Baskı). İstanbul: Genç Ofset.
- Giddens, A. (2020). Hükümet ve Siyaset. In: Giddens, A. (ed.) *Sosyoloji – Başlangıç Okumaları* (Çev.: G. Altaylar). Say Yayınları.
- Göka, E. (2009). *Türklerde Liderlik ve Fanatizm*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Göksu, O. (2019). Siyasi liderlikte Yeni Bir Model Önerisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(3), 1058-1080. DOI: <https://doi.org/10.21547/jss.491824>
- Güngör, B. ve Turan, E. (2021). Karizmatik lider algısının örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi: Kastamonu ilindeki siyasi partilerde bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 861-880. DOI: <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.787637>
- Hall, S. (1999). Popüler Kültür ve Devlet. In: Güngör, N. (ed.) *Popüler Kültür ve İktidar* (Çev.: Ş. Karasar). Vadi Yayınları.
- Heywood, A. (2012). *Siyaset* (6. Baskı). (Çev.: B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu ve A. Yayla). Ankara: Adres Yayınları.

- Jacobs, L. (2025). Social media: populists' partners in crime. *The Loop – ECPR's Political Science Blog*. https://theloop.ecpr.eu/social-media-populists-partners-in-crime/?utm_source=chatgpt.com adresinden 16.10.2025 tarihinde erişildi.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K. ve Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era. *Journal of applied research in memory and cognition*, 6(4), 353-369. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- Lipset, S. M. (1960). *Political Man – The Social Bases of Politics*. New York: Doubleday & Company Inc.
- Moniruzzaman, M. (2017). Müslüman Dünyasında Siyasi Liderlik: Karşılaştırmalı Analiz (Çev.: G. Çelik). *Yeni Türkiye*, 95, 77-85.
- Mudde, C. Ve Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism – A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Ofosu-Anim, D. (2022). Political leadership: A new conceptual framework. *Open Journal of Leadership*, 11(4), 398-421. DOI: <https://doi.org/10.4236/ojl.2022.114021>
- Okur Çakıcı, F. (2020). Siyasi liderlik Faktörlerinin Seçmen Tercihi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik bir Araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*, 13(47), 2117-2151. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/joh.44406>
- Olaniran, B. ve Williams, I. (2020). Social media effects: Hijacking democracy and civility in civic engagement. *Platforms, protests, and the challenge of networked democracy* (27), 77-94. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-36525-7_5
- Özgül, B. (2015). Türkiye Nasıl Bir Siyasi Liderlik İstiyor? *Toplum ve Demokrasi*, 9(19), 149-176
- Popova, I. (2019). Political leadership, moral hazards, and public expectations. *4th International Conference on Social, Business, and Academic Leadership* içinde Ed.: W. Strielkowski). Atlantis Press, 266-272.
- Školkaý, A. (2021). Populism and social media: an introduction into meta-theory. *Studia Politica Slovaca*, 14(2-3), 5-21. DOI: <https://doi.org/10.31577/SPS.2021-2.1>
- Tekin, E. ve Özbey, K. Y. (2024). Yükseköğretim kurumlarında mantar yönetim anlayışının bireysel yenilikçiliğe etkisi üzerine bir araştırma. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 76-95. DOI: <https://doi.org/10.31592/aeusbed.1348436>
- The Economist. (2020). Siyasal Partiler İçleri Boş Kalıplar mıdır? In: Giddens, A. (ed.) *Sosyoloji – Başlangıç Okumaları* (Çev.: G. Altaylar). Say Yayınları.
- Torfig, J. ve Ansell, C. (2017). Strengthening political leadership and policy innovation through the expansion of collaborative forms of governance.

Public Management Review (Print), 19(1), 37-54. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2016.1200662>

Ünal Erzen, M. (2012). Siyasi Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (31), 65-80.

Yolcu, T. (2019). Türkiye’de Siyasal Kültür ve Siyasi liderlik Anlayışının Temelleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 93-106. DOI: <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.440003>